

SCIENCE AND EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Monograph

Katowice 2022

Science and education for sustainable development

Edited by Aleksander Ostenda
and Valentyna Smachylo

Series of monographs Faculty
of Architecture, Civil Engineering
and Applied Arts
University of Technology, Katowice
Monograph 50

Publishing House of University of Technology, Katowice, 2022

Editorial Board

Michał Ekkert – PhD, University of Technology, Katowice

Paweł Mikos – mgr, University of Technology, Katowice

Oleksandr Nestorenko – PhD, the Institute for the Study of Spatial Development (Ukraine)

Aleksander Ostenda – Prof. WST, PhD, Rector of University of Technology, Katowice

Iryna Ostopolets – PhD, Associate Professor, Donbas State Pedagogical University (Ukraine)

Valentyna Smachylo – Doctor of Economic Sciences, Professor, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (Ukraine)

Jakub Świerzawski – dr inż. arch., University of Technology, Katowice

Tomasz Trejderowski – PhD, University of Technology, Katowice

Magdalena Wierzbik-Strońska – mgr, University of Technology, Katowice

Reviewers

Tetyana Nestorenko – Prof. WST, PhD, Associate Professor, Berdyansk State Pedagogical University (Ukraine)

Tadeusz Pokusa – Prof. WSZiA, PhD, Vice-Rector of the Academy of Management and Administration in Opole, Opole

Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering
and Applied Arts, University of Technology, Katowice

Monograph · 50

The authors bear full responsible for the text, data, quotations and illustrations

Copyright by University of Technology, Katowice, 2022

ISBN 978 – 83 – 963977 – 2 – 0

DOI:10.54264/M005

Editorial compilation

Publishing House of University of Technology, Katowice

43 Rolna str. 43 40-555 Katowice, Poland

tel. 32 202 50 34, fax: 32 252 28 75

TABLE OF CONTENTS:

Preface	7
 Part 1. Financial and Economic Principles of Sustainable Development	 8
1.1. Marketing analysis of the state and prospects of the development of the organic fertilizers market in Ukraine	8
1.2. Analysis of the impact of macroeconomic indicators on tax and fiscal policy indicators in Slovakia	15
1.3. Digital visual fatigue: methods for diagnosing monitoring, and effectively preventing development	23
1.4. Strategic directions of development of the tourist industry of Ukraine in the conditions of European integration	28
1.5. Government funding as a determinant of education quality	35
1.6. Evolution of logistics concept in the context of cross-functional interaction with marketing	40
1.7. Analysis of chains of container transportation supply management in international logistics	50
1.8. 30 years without the soviet union. what belarus economy became	57
1.9. Formation of competitive price as a factor of strengthening the export potential of the enterprise	64
1.10. Assessment of trends in the reform of the medical industry of Ukraine in the conditions of european integration	78
1.11. Approaches to critical infrastructure resilience	87
1.12. The main directions of strategic management of the enterprise in the conditions of sustainable development	96
1.13. Digital development of regions of Ukraine in the context of SDG achievement	104
1.14. Food safety marking system	112
1.15. Measures to combat economically motivated food fraud	121
1.16. Priority directions of reform solidarity pension system to ensure sustainable development in Ukraine	128
1.17. Outsourcing as a way of organization accounting services market (dynamic aspect)	136
1.18. Formation of fiscal space for economic growth in the medium and long term	143
1.19. Economic aspects of using nanomaterials for the space industry	149
1.20. The importance of port management in ensuring the sustainable development of the transport system	157
1.21. Deferred demand as an engine for the development of post-covid tourism in the world and in Ukraine	170
1.22. Economic and statistical approaches to determining the influence of prices and margins on business structure's profit formation	179
 Part 2. Innovative and Information Technologies in Education: Applied Aspects	 191
2.1. A new educational environment formation in the conditions of digitalization of society	191
2.2. Innovative trends in higher education in the context of sustainable development (on the example of physics and technics disciplines)	203
2.3. The development of professional and mathematical competence of university students in modern technical preparation	210

2.4. Carpathian school: non-formal educational centre on the way to european integration	219
2.5. The formation of the synergetic style of thinking of students in the physics studying process	225
2.6. Means of expressing emotions of fear: psychological influence on the reader (on the material of the stort novel by N. Gogol)	234
2.7. Features of formation of humanitarian integrated knowledge of future information technology specialists	240
2.8. The role and place of coaching in reforming and development university science	248
2.9. Project based learning as an integral part of education for sustainable development	254
2.10. Interdisciplinary links implementation in the education bachelors training by cloud resources means	263
2.11. Theoretical and practical aspects of the implementation of lifelong learning in modern society	269
2.12. Implementation of e-learning on operational flight control	276
2.13. Interdisciplinary approach to training of wood proceeding specialists for formation of sustainable development of Ukrainian industry	282
2.14. Development of advertising skills in graphic editors	288
2.15. Use of flipped classroom technology in teaching foreign languages at higher education institutions	304
2.16. Methodological support for musical art masters' training	310
2.17. Modern domestic education in the context of philosophical reflection	317
2.18. Application of art therapy in correctional work with children with speech disorders	324
2.19. Deep psychoiogikal aspect of the influence of mental trauma on the survival of the subject	334
2.20. Innovative orientation of the educational process of higher education institutions of Ukraine	340
2.21. Information and communication technologies in the system of formation of experience of educational and research activities	345
2.22. Education as a strategic national priority in the conditions of informatization of society	353
2.23. Computerization of learning in the context of the modern paradigm of education	359
2.24. Trends of higher education development in Ukraine in the context of digitalization	371
2.25. Mental development of older preschool children in the process of acquainting them with nature	376
2.26. Training of the future masters of preschool education for realization of educational tasks for sustainable development	383
2.27. Features of professional training of skilled workers for car service in the labor market	389
2.28. Art-therapeutic aspects of choreographic art and its relationship with the creative abilities of junior schoolchildren	406
2.29. Use of interactive teaching methods in the professional training of future flight operator managers	414
2.30. Methodological aspects of case technology implementation in the pre-service teachers' training	421
2.31. The image of the author through the prism of the autobiographical novel "Experience" by Martin Amis	431
2.32. Organization of management of educational process and introduction of innovative technologies of training in higher school as a component of quality of education	444
2.33. Androgogical competence as the basis of professionalization of teaching personnel of modern higher education institutions	450

2.34. Social governance and development of social skills of future specialists: terminological analysis	467
2.35. Efficiency of educational work of rescuers with primary schoolchildren in the conditions of formation of a new state standard of primary education	474
2.36. Pedagogical conditions for implementing the method of adaptive physical education for children with intellectual disorders	478
2.37. Development of observation as a condition for the formation of natural science competence of primary school students	489
2.38. Pedagogical conditions for the effective implementation of a creative approach to the development of primary school children by means of nature in the context of educational innovations	501
2.39. Distance learning in neurology in terms of COVID-19 pandemic: advantages and disadvantages	510
2.40. Leading types of preschoolers' activities: interdisciplinary approach	514
2.41. Cloud technologies of education	529
2.42. Introduction of information technologies in the system of management of institutions of general secondary education	536
2.43. Peculiarities of morphofunctional condition and physical health of pupils of 1-4 grades of rural school	554
2.44. Diagnostics of the interpretive skills formation of future musical art specialists	565
2.45. The role of the science to ensure the sustainable development: international imperatives and national practices	572
2.46. Education as a necessary condition for achieving sustainable development	583
2.47. Formation peculiarities of future teachers' conflictological culture in the higher educational system	589
2.48. Distance education in a pandemic as a basis for sustainable development	608
2.49. Project activity as an effective form of research-oriented learning in scientific lyceums	616
2.50. Relationship between oedipal dependence and the formation of the personal problem of the subject	621
2.51. Study of the formation of vibration signs during the operation of the movement mechanism during the use of the running wheels of the modernized design	627
2.52. The phenomenon of conventional of values, its deep psychological essence	640
2.53. Subject's conditional values of interpersonal interaction	646
2.54. Integration as one of the pedagogical conditions for the formation of speech competence of future bachelors in document science	652
2.55. Application of project activity in professional training of choreographic specialists	658
2.56. Plagiat as an element of negative and criticality of such education	665
2.57. Technical and vocational education for sustainable society development: historical experience of Ukraine	675
2.58. Education in the interests of sustainable development and social responsibility of the university	682
2.59. Methodical aspects of learning educational disciplines (subjects) during the mixed form of education on the patterns of phytopathology as one of them	689
2.60. Social workers professional competence as a result of the educational process and as a prerequisite for effective professional activity	693
2.61. Using of cloud technologies in laboratory classes under quarantine restrictions	702
2.62. Features of soft skills development children of senior preschool age in play activity: theoretical and methodological aspect	708
2.63. STEAM-design in the creation of interdisciplinary educational environment for future teachers of secondary and professional school	719

Part 3. Socio-Humanitarian Aspects of Sustainable Development	730
3.1. Formation of future musical art teachers' research competence during their study at pedagogical higher education institutions	730
3.2. Scientific research for the challenges of the future in the field of employment	737
3.3. Organizational culture transformation in the process of intelligent industrial enterprise forming in the context of digitalization of the economy	743
3.4. Evaluation of effectiveness of piggyback traffic within the national network of international transport corridors of Ukraine	753
3.5. Peculiarities of globalization processes transformation and prospects of research activity in the context of sustainable development strategy of society	763
3.6. The use of modern physical culture and health technologies in the physical education of higher education	773
3.7. The experience of providing social support by the Municipal Institution of the Sumy Regional Council – Sumy Regional Center of Complex Rehabilitation for Children and Persons with Disability	781
3.8. Adaptation of tree plants of the genus <i>Tilia</i> L. to the conditions of the urban environment	789
3.9. Psychophysiology of coloristics in the life of primary school children with psychophysical development disorders	797
3.10. Culture as a factor of sustainable development	804
3.11. Integration-disintegration processes of the psychology of personality in its deep knowledge	812
3.12. Higher education establishment as a subject of forming ideas of family roles among the student youth	819
3.13. Transpositional paradigm of the sentence in Ukrainian	825
3.14. The state of development of the concept of sustainable development in the public administration science in Ukraine	833
3.15. Status of vaccination and awareness of student youth about vaccines in the convention of the COVID-19 pandemic	842
3.16. Sustainable development of the city: managerial and social aspects	847
3.17. Preschool education: art and IT	859
3.18. Conceptual aspects of pedagogical modeling of cognitive motivation of junior schoolchildren	867
3.19. Digital volunteering as a means of sustainable development	881
3.20. The role of humanitarian policy in ensuring sustainable society development	888
3.21. Special aspects of creative skills formation as a component of professional competence of future teachers of physical education	894
3.22. Formation of technologies of communicative competence of students of economic specialties	900
3.23. Stagnation of multimedia content in the modern day of preschool education	906
3.24. Tendencies implementation of professional-pedagogical training of teachers in terms of educational services quality management	912
Part 4. Technical Solutions to Ensure Sustainable Development	920
4.1. Experimental research and numerical analysis of a typical automobile spring	920
4.2. Risk assessment of emergencies during forced ventilation petroleum products tanks	930
4.3. Economic aspects of choosing types of fire tanks for equipment of fire and rescue departments	940
4.4. Prospects for using acoustic radiation during combustion for early ignition detection seat in the storage zones of petroleum products	950
4.5. Analysis of the technical condition of the park of port cranes in the sea ports of Ukraine	956
Annotation	964
About the authors	994

PREFACE

The increasing role of education and science in modern society has caused changes in its understanding. Modern education becomes a condition for the country's development, a guarantor of its security, determines the level of the economy. Thus, education and science for sustainable development must function as a direct generator of new socio-economic life and produce social, environmental, and economic changes towards sustainable development.

One of the preconditions for achieving a sustainable development of society is science and education, which are also the most important tools for effective governance, sound decision-making, democracy. At all stages of development and implementation of the concept of sustainable development – from clarifying the need, formulating ideas to practical implementation, it requires a strong, deep, and extensive scientific and theoretical basis and the widest possible educational and explanatory work.

In addition, one of the main tools for sustainable development should be the close interaction of education with science.

Therefore, the problem of supporting the development of education and science is deeply social and is one of the priorities of social development, which is directly related to the system of national interests, improving the quality of life and national security.

The monographic research presents the scientific works of the team of authors that reveal different directions and aspects of science and education in providing sustainable development. These are: 1) Financial and Economic Principles of Sustainable Development; 2) Innovative and Information Technologies in Education: Applied Aspects; 3) Socio-Humanitarian Aspects of Sustainable Development; 4) Technical Solutions to Ensure Sustainable Development.

The first section of the monograph deals with questions of economic development, modelling, and analysis of microeconomic and macro-economic processes.

The second section of the monograph outlines the role of education and science in sustainable development. The authors considered innovative technologies and ICT in the educational and scientific system.

The third section of the monograph "Socio-Humanitarian Aspects of Sustainable Development" looks at the environmental, linguistic, psychological, cultural, and art-therapeutic aspects of the development of society.

The fourth section of the monograph focuses on technical solutions for securing and protecting sustainable development.

The team of authors hopes that the monograph contains useful research results that are relevant for scientists, students and anyone interested in various aspects of education and science, given their significance in various areas of public life.

Editors

2.62. FEATURES OF SOFT SKILLS DEVELOPMENT CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE IN PLAY ACTIVITY: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT

2.62. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Успішна особистість формується від народження. Виховати успішну дитину – не означає завантажити її усіма можливими розвивальними матеріалами та інтенсивним навчанням. Достатньо з перших років розвивати у дитини життєво необхідні навички для успішного майбутнього, так звані soft skills.

Актуальність формування soft skills (м'яких/гнучких навичок) полягає в тому, що у сучасному суспільстві без них не обійтися, саме вони допоможуть дітям вирости більш компромісними/гнучкими, мудрими й комунікабельними особистостями. Наразі дуже важливо, щоб діти вміли швидко пристосовуватися до різних видів діяльності, змінювати й удосконалювати її на основі самоосвіти, знаходити шляхи для вирішення різноманітних завдань у нестандартних ситуаціях. Звичайно, знання про оточуючий світ важливі, але тільки в комплексі з розвиненими соціальними навичками вони допоможуть дитині досягти значних успіхів. «М'які» навички – це те, що допомагає пристосуватися до соціуму, полегшує взаємини з іншими людьми. Якими б не були якісними і глибокими знання дітей, без гнучких навичок перспективним спеціалістом стати буде важко. Тому так важливо розвивати м'які навички і реалізувати їх на практиці. Це особистий багаж, який допомагає дитині легко і продуктивно вирішувати життєво важливі завдання і постійно рухатися вперед. Тільки гнучкі навички допоможуть дітям в майбутньому застосовувати отримані знання і легко долати поставлені цілі: престижний університет, успішна кар'єра, щаслива сім'я та справжня дружба.

Як переконує досвід, гнучкі навички найефективніше засвоюються саме в дошкільному віці. Тому батьки та педагоги повинні потурбуватися про те, щоб діти оволоділи цими навиками якомога раніше. Дитина дошкільного віку надає перевагу грі як провідній діяльності. Вона зацікавлено ставиться до ігрової діяльності, використовує власний досвід для створення ігрових задумів, де реалізує свої пізнавальні, соціальні, моральні та естетичні потреби. Найлегше сформувати навички у дошкільному віці, поки ще не закріпилися шаблонні сценарії і стереотипи поведінки. А оскільки гра є провідною діяльністю дітей дошкільного віку, тому саме вона стане основним інструментом формування тих самих соціальних, життєво необхідних та постійно змінних навичок, які будуть розвиваються протягом всього життя людини.

Для науковців поняття soft skills є порівняно новим і недостатньо дослідженим. Різнібічні аспекти формування гнучких навичок у дітей різних вікових груп висвітлено у працях сучасних дослідників і науковців, зокрема: Н. Гавриш, О. Гури, К. Крутій, Н. М. Степанової, Т. Смагіної та інших.

Проаналізуємо трактування базових понять: «soft skills» та «ігрова діяльність дошкільників» вченими, педагогами, психологами, методистами.

Сам термін soft skills увійшов до української педагогіки не так давно, хоча перелік складових цих навиків відомий достатньо давно (відповідальність, здатність працювати в команді, лідерство тощо). Soft skills у перекладі з англійської – «гнучкі навички». Іноді перекладають буквально – «м'які навички». Вони не пов'язані з конкретним родом занять, але допомагають якісно виконувати будь-яку роботу, тому важливі для соціалізації та перспективи життєвої реалізації особистості.

Гнучкі навички були завжди затребувані, в будь-які часи розвитку людства. Тільки раніше не використовувалося саме поняття «soft skills». Дослідження в цій галузі розпочалися в США приблизно у 1960-ті роки, а в педагогіку термін прийшов пізніше – у

кінці вісімдесятих років минулого століття. Засновником концепції soft skills вважають американського письменника Роберта Фулмана. У своїй праці «Усе найважливіше для життя я дізнався у дитячому садку» він описав та сформулював список навичок, які він опанував у дошкільному віці.¹²⁹²

Поняття і сам термін «soft skills» починає вживатися у наукових роботах з 90-их рр. XX століття. Одними з перших до нього звертаються американські та німецькі фахівці в галузі управління, пізніше воно з'являється в працях представників бізнесу й освіти. «М'які» навички прийнято розглядати в доповненні до технічних, «жорстких» навичок (hard, technical skills), тобто професійних навичок, що забезпечують виконання фахових завдань.

Концепція «soft skills» за останні 20 років стала невід'ємною складовою світового ринку праці у найрізноманітніших сферах суспільства. У багатьох контекстах «soft skills» прирівнюють до таких термінів як «employability skills» (навички для працевлаштування), «people skills» (навички спілкування з людьми), «non-professional skills» (непрофесійні навички), «key skills» (основні навички), «skills for social progress» (навички для соціального розвитку), «life skills» (життєві навички).¹²⁹³

Проаналізуємо детальніше різні визначення soft skills:

- М'які навички / іноді гнучкі навички (англ. soft skills) – комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, що відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою.¹²⁹⁴

- Гнучкі навички (англ. Soft skills) – комплекс неспеціалізованих, важливих для кар'єри навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною предметною сферою.¹²⁹⁵

- Soft skills – людські якості, без яких навіть найкращий професіонал не зможе досягти хорошого результату.¹²⁹⁶

- Soft skills – навички, що дозволяють знаходити спільну мову з іншими людьми, налагоджувати та підтримувати з ними зв'язки, вміти доносити свої думки, навички ефективних комунікаторів і лідерів, необхідні як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності.¹²⁹⁷

- Soft skills – це комунікативні та управлінські таланти, які включають «вміння переконувати, лідирувати, керувати, робити презентації, знаходити потрібний підхід до людей, здатність вирішувати конфліктні ситуації, ораторське мистецтво».¹²⁹⁸

- Soft skills – це уніфіковані навички та особисті якості, що сприяють підвищенню ефективності роботи та взаємодії з оточуючими людьми. До них належать: управління особистим розвитком, вміння надати першу допомогу, грамотно керувати своїм часом, переконувати, навик ведення переговорів, лідерство тощо.¹²⁹⁹

Можна також прослідкувати, що у тлумаченні «soft skills», з одного боку, дослідники акцентують на здатності людини до міжособистісної взаємодії та її особистісних характеристиках. Наприклад, soft skills – це соціологічний термін, що відноситься до коефіцієнту емоційного інтелекту людини; набір рис особистості, соціальні навички,

¹²⁹² Challa Ram Phani, S. S. J (2017). The top 60 soft skills at work. Retrieved March. P. 11.

¹²⁹³ Європейський словник навичок та компетенцій [Електронний ресурс] / DISCO European Dictionary of Skills and Competences.

¹²⁹⁴ Вікіпедія. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/М%27які_навички.

¹²⁹⁵ Смагіна Т. М. (2020). Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти, с. 48.

¹²⁹⁶ Тютюнник А. В. (2019). Використання хмарних технологій та soft skills в освітній діяльності студентів та викладачів. №. 1. С. 140.

¹²⁹⁷ Борзова І. Г. (2020). Soft skills – навички XXI століття. Формування та розвиток у дошкільному віці. С. 88.

¹²⁹⁸ Наход С. А. (2019). Значущість «soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціально-економічних професій. С. 135.

¹²⁹⁹ Гура О. О. (2019). Особливості розвитку м'яких навичок студентів ІТ-спеціальностей засобами навчальних SCRUM проєктів. ScienceRise: Pedagogical Education.. № 4 (31). С. 9.

комунікативні здібності, особисті звички – дружелюбність і оптимізм. З іншого боку, ряд авторів визначають м'які навички, акцентуючи їх роль у розбудові професійної кар'єри. М'які навички – це риси характеру, що поліпшують здатність людини взаємодіяти з іншими людьми, працездатність і перспективи кар'єрного росту. Гнучкі навички – це особисті якості, особливості, таланти або рівень захоплення професійною діяльністю, які відрізняють дану особистість від інших людей зі схожими вміннями і компетентністю.¹³⁰⁰

З огляду на зазначені дослідження, можна дійти власного висновку і сформулювати власне визначення, що soft skills – життєво необхідні, надпредметні, вроджені чи набуті навички, які базуються на якісній роботі з людьми. Вони є універсальними і характеризують представників усіх професій. За їх розвиток відповідає права півкуля мозку. Розвиваються вони набагато повільніше, ніж важкі/жорсткі навички.

Сталого переліку, як і класифікації, soft skills не існує, проте, аналізуючи різноманітні джерела, ми звернулися до класифікації відомої педагогині К. Л. Крутій. Вона у своїх публікаціях акцентує увагу на тому, що soft skills, та й взагалі освіта майбутнього складається з 4-ох К:

- *командна робота, колаборація* – жити у співтоваристві та у співдружбі з людьми з різними поглядами;
- *комунікація* – володіння мовами, різними видами спілкування;
- *креативність* – уміння створювати новий простір, перелаштовувати умови, пропонувати оригінальні рішення;
- *критичне мислення* – уміння робити і виправляти помилки, не боятися їх робити, уміння робити вибір, пояснювати свій вибір.¹³⁰¹

На перший погляд, soft skills – із сфери «дорослого» життя. Проте вже із дошкільного віку можливо створювати ситуації, в яких діти братимуть відповідальність за вчинки, вчитимуться домовлятися й переконувати ровесників, бути прикладом тощо. Відзначимо, що сучасні педагоги, які працюють у даній проблематиці, радять працювати над формуванням гнучких навичок із раннього віку малечі.¹³⁰²

У нашій роботі ми звернули увагу саме на старший дошкільний вік. Адже у віковій періодизації видатних психологів Л. С. Виготського і Д. Б. Ельконіна саме цей період характеризується особливістю формування внутрішніх позицій, довільністю мислення, соціальних і особистісних відносин.

Провідним видом діяльності дітей дошкільного віку є ігрова діяльність. Розглянемо найбільш поширені визначення поняття «ігрова діяльність» із психолого-педагогічної літератури:

- Ігрова діяльність – це такий вид діяльності, продуктом якої є сам процес гри.¹³⁰³
- Ігрова діяльність – діяльність людини з моделювання іншого виду діяльності з розважальною чи навчальною метою.¹³⁰⁴
- Ігрова діяльність – це діяльність, у якій дитина спочатку емоційно, а потім інтелектуально опановує систему людських стосунків.¹³⁰⁵
- Ігрова діяльність – це спонтанна, добровільна форма виховання, яка не суперечить способу життя дитини, органічно вплітається у світ родини та широких суспільних відносин.¹³⁰⁶

¹³⁰⁰ Андреева Ю. М. (2019). Soft skills – універсальні навички європейського рівня в позашкільному закладі: виклики, можливості, с. 15.

¹³⁰¹ Крутій К. Л., Маковецька Н. В. (2006). Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі: методичний аспект, с. 54.

¹³⁰² Шипилов В. (2012). Перечень навыков soft-skills и их развития.

¹³⁰³ Біла І. (2005). Дитина відкриває навколишній світ // Дошкільне виховання. № 6. С. 26.

¹³⁰⁴ Закон про дошкільну освіту. Редакція станом на 05. 09. 2017.

¹³⁰⁵ Гончаренко А. (2012). Сучасні підходи до розвитку дітей / А. Гончаренко // Дошкільне виховання. № 7. С. 23.

¹³⁰⁶ Виготський, Л. С. (1966). Гра і її роль в психічному розвитку дитини. С. 65.

В ігрових взаємодіях у дітей формуються та розвиваються різні психічні функції. Про цінність гри в психологічному розвитку дитини дошкільного віку писав Д. Ельконін: «Для старшого дошкільного віку найбільш важливий момент у становленні відіграють як сюжетно-рольові ігри, так і ігри за правилами. У спільних рольових іграх у дітей формуються здібності займати різні рольові, оціночні та інтелектуальні позиції по відношенню до одних і тих же дій та ситуацій, а також координувати та узгоджувати свою точку зору з можливими поглядами інших дітей...».¹³⁰⁷

У грі дитина-дошкільник вперше усвідомлює правила і норми поведінки в колективі. У спільній ігровій діяльності дошкільників формується самооцінка, здатність до співробітництва та узгодження взаємодій з іншими людьми. Підпорядкування правилам гри забезпечує розвиток довільного регулювання та організації власної поведінки, формується вміння поступатися, підкорятися, брати відповідальність ведучого. Розвивається здатність до прогнозування та певного передбачення соціальних наслідків своїх дій – позитивної чи негативної оцінки з боку інших дітей та дорослих.

Дитина старшого дошкільного віку, безпосередньо, надає перевагу грі. Вона зацікавлено ставиться до ігрової діяльності, використовує власний досвід для створення ігрових задумів, де реалізує власні пізнавальні, соціальні, моральні, естетичні потреби. В ігровій діяльності дитина дошкільного віку відтворює знання та моральні уявлення, задовольняє інтерес до довколишнього, творчо відображає діяльність, взаємини дорослих, реальні та уявлювані події, ситуації. Активно відтворює свої життєві враження, використовуючи виразні засоби. Також, діти самостійно можуть реалізувати власні ігрові задуми, обирати ігри, іграшки. Головне, щоб все було у відкритому доступі.

Перенесення значень у грі з одних предметів на інші, з одних ситуацій в інші, з площини предметно-практичних взаємодій у площину уявлень та розумових дій забезпечує розвиток надситуативних, критичних форм мислення та внутрішнього плану розумових дій.

Дитина дошкільник має право і можливість гратися на самоті, якщо цього потребує емоційний стан дитини. Але в більшості діти об'єднуються з однолітками на основі ігрового задуму, рольової взаємодії, особистих уподобань. Саме у грі діти раціонально користуються предметно-ігровим середовищем, яке їх оточує. У ньому вони реалізують свої ігрові задуми, здійснюють заміщення на рівні ігрових дій, предметів, подій.

Дитина-дошкільник відкриває себе у грі, переглядаючи свій образ, зіставляючи його у новими знаннями та переживаннями. Гра сприяє особистісному зростанню дитини, оскільки у грі усвідомлюється багато мотивів людської діяльності. Гра багатогранно впливає на розвиток дитини, вона є потужним інструментом виховання та розвитку дітей не тільки в дошкільному, а й у молодшому шкільному віці.¹³⁰⁸

Дуже ефективними є комунікативні ігри, в яких кожна дитина може випробувати свої сили та вправлятися у правильному спілкуванні з однолітками. Вони – універсальні за змістом й пов'язані з формуванням не тільки комунікаційних навичок, а й інших: колективної роботи, критичного мислення тощо.

Отже, дошкільний вік – це період започаткування та розвитку soft skills або м'яких / гнучких навичок, тобто особливих особистісних навичок, таких як комунікація, колективна робота, критичне мислення та креативність. Деякі з них, дані людині від народження. Інші починають своє формування завдяки рушійним законам розвитку, з одного боку, та мудрому дорослому, з іншого боку. І оскільки у дошкільному віці найбільш ефективною формою дозвілля є гра, то саме в ігровій діяльності діти формують та набувають різні вміння, які є надзвичайно важливими для соціального становлення, реалізації власних можливостей та створюють потенціал розвитку в майбутньому.

Розглянемо психолого-педагогічні передумови формування soft skills в ігровій діяльності дітей дошкільного віку.

¹³⁰⁷ Барташнікова І. А., Барташніков О. О. (1998). Розвиток уяви і творчих здібностей у дітей 5-7 років. С. 81.

¹³⁰⁸ Кононко О. Л. (2000). Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). С. 129.

Усі люди проходять через періоди дорослішання. Усі без винятку були новонародженими, потім пройшли раннє дитинство, молодший дошкільний вік, середній дошкільний вік та стали старшими дошкільниками. Назви цих періодів можуть звучати в різний спосіб, залежно від того, чию наукову концепцію беремо за основу, але процеси, які відбуваються у кожному періоді, абсолютно однакові. Відмінні чи індивідуальні лише умови, за яких ці процеси відбуваються й потенціал обдарованості і талантів, закладений індивіду при народженні.

За Законом України «Про дошкільну освіту», сучасна вікова періодизація виглядає так:

- немовлята (від народження до одного року);
- ранній вік (від одного до трьох років);
- передшкільний вік (від трьох до шести (семи) років);
- молодший дошкільний вік (від трьох до чотирьох років);
- середній дошкільний вік (від чотирьох до п'яти років);
- старший дошкільний вік (від п'яти до шести (семи) років).¹³⁰⁹

У нашій роботі ми звертаємо увагу саме на старший дошкільний вік. Адже саме цей період, на нашу думку, є найбільш вдалим для удосконалення та розвитку soft skills.

Діти 5-7 років розпочинають цікавий етап свого життя. Їм відкривається можливість пізнання світу, довкілля, мистецтва та творчості. До 6 років дитина підпорядковується почуттям, це пояснюється частою зміною настрою. Через вікові особливості у дітей до 7 років відбувається прискорений розумовий розвиток. Діти вчаться пояснювати, що їм потрібно, не вдаючись до зайвої емоційності. У цьому віці дошкільники починають визначати себе як особистість, у них виникає думка, яку вони можуть аргументувати.

Особистісний розвиток дитини 6-7 років передбачає два основних чинники: розуміння, як влаштований навколишній світ навколо нього, і свого місця в цьому світі. Дитина вже може відповісти на запитання: «Яка вона? Чим відрізняється від інших людей? Якою була? Якою хотіла би бути?».

На початку старшого дошкільного віку, у п'ять років, діти опановують значну кількість норм, намагаються адекватно їх застосовувати, переймаються у разі їх недотримання. До кінця дошкільного дитинства вони починають самостійно оцінювати свої вчинки, виходячи з власних уявлень про те, яку оцінку їхньої поведінки дадуть оточуючі. На основі цього у них формується самооцінка. До 6-7 років діти виконують правила досить свідомо, багато в чому розуміючи їх значимість. Це приводить до того, що діти прагнуть відстежувати виконання правил іншими дітьми, ця особливість притаманна саме старшому дошкільнику.

У віці 5-7 років у дітей формуються морально-етичні категорії. Дитина починає розуміти, як потрібно поводитися, а як не треба, як добре чинити і як погано. Головне, що дитина це вже визначає самостійно без допомоги дорослого.

У старшого дошкільника активно формується концепція самосвідомості, розвивається гендерна ідентичність. У дівчат формується м'який поступливий стиль поведінки, у хлопчиків, навпаки, активний, що дає можливість пізнавати зовнішній світ. Гра дітей у старшому дошкільному віці значним чином підпорядковується гендерному принципу. Дівчатка обирають «дочки-матері», «школу», «магазин», хлопчики замість ляльок беруть машинки, солдатиків.¹³¹⁰

У житті дитини активно розвивається інтелектуальний компонент та формуються елементи самоконтролю, виникає вольова регуляція. І після того, як відбувається усвідомлення того, «що я хочу» і «як я цього досягну», з'являється наступний етап – «я це роблю». Саме у цьому процесі у дитини активно розвивається критичне мислення.

У старших дошкільників починає розвиватися довільна увага, довільна слухова та зорова пам'ять. Дитина свідомо спрямовує та утримує увагу, пам'ять на різних об'єктах. Також бурхливо розвивається уява, мовлення вдосконалюється і стає ефективним засобом

¹³⁰⁹ Закон про дошкільну освіту. Редакція станом на 05. 09. 2017.

¹³¹⁰ Лапшина І. М., Литовченко В. М. (2006). Дошколяр: Розвиток мовленнєвих навичок у дітей старшого дошкільного віку. Методичний посібник для вихователів. С. 149.

взаємодії та регулятором поведінки. Дитина говорить складними граматичними конструкціями, має достатній словник з різноманітних лексико-граматичних категорій. Діти вільно спілкуються один з одним на вільну тематику, розповідають про свої бажання та мрії. Дошкільники вміють складати розповідь за картинкою, чи за заданою темою. Мовлення практично сформоване, близьке до досконалості дорослого. Дитина спілкується на різні теми, здатна вести монолог та діалог.

У старшому дошкільному віці найефективнішою формою опанування світу залишається гра. Граючись, діти набувають різні вміння, які є надзвичайно важливими для соціального становлення, реалізації власних можливостей та створюють потенціал розвитку в майбутньому.

Старший дошкільний вік – найсприятливіший період розвитку та активного використання сюжетно-рольової гри, а також гри за правилами. Це період розквіту сюжетно-рольової гри, коли центральним змістом стають дії, що відображають міжособистісні та соціальні відносини, з розвитком сюжету.¹³¹¹

Ще до початку гри діти домовляються про сюжет, правила, розподіл ролей та ігрових предметів. Іноді планування стає важливіше за саму дію, гра навіть не розгортається в реальності, відбуваючись лише у вербальному плані. Ігрові дії все більше інтеріоризуються, переходять у внутрішній план. Хоча ролі розподіляються заздалегідь, та їх виконання регулюється правилами, діти часто беруть відразу кілька ролей, і тоді сюжет змінюється самим несподіваним чином (критичне мислення, креативність).

Дитина цього віку може обрати гру на тривалий час і гратися в неї від кількох днів до кількох тижнів. Вона цими заняттями не тільки заповнює вільний час, а й отримує перші трудові навички, розвиває уяву та мислення.

І оскільки у дітей дошкільного віку вже достатньо розвинена уява, то вона активно впливає на ігрову діяльність дітей і робить її непередбачуваною та цікавою. У цьому віці дошкільники не просто граються, вони розподіляють ролі і дотримуються їх. Діалоги дітей відображають їх уявлення про оточуючий світ, людські форми поведінки та відносин. Вони стають більшими насиченими, емоційними, змістовними. Кількість мовленнєвих дій може переважати реальні ігрові дії.

Тривалість гри значно зростає. Діти можуть розігравати цікавий для них сюжет протягом кількох днів, додаючи все нові події та персонажів.

Гра за правилами в 5-7 років набуває особливого значення. Діти починають розуміти, що існують правила, і вимагають їх дотримання від себе та інших людей. Дитина вчиться робити висновок: ти – хороший, якщо дієш за правилами, і поганий, – якщо їх порушуєш. Дотримання правил не тільки і не стільки самою дитиною, скільки її партнерами виходить на перший план. Діти вже можуть не тільки дотримуватись правил, а й вигадувати їх, створюючи власні ігри із правилами на основі вже відомих. Порушення правил – основна причина конфліктів у групі старших дошкільнят, що викликає емоційні суперечки.

Головне те, що діти цього віку вже починають самі вирішувати конфліктні ситуації, не звертаючись до дорослого. У дітей, зазвичай, проявляється бажання самотійно чи колективно впливати на поведінку своїх товаришів, які порушують дисципліну групи.

Важливим показником засвоєння правильного еталону поведінки є розвиток у дошкільників почуття гордості та почуття сорому, що змушують дитину співвідносити свої вчинки з очікуваннями дорослих, а потім і з однолітками.

Діти старшого дошкільного віку починають пишатися собою не тільки в тому випадку, якщо його похвалив дорослий, але тоді, коли вони самі розуміють, що зробили хороший вчинок. Багато в чому такі зміни у поведінці, в оцінці ситуації та самого себе пов'язані зі зміною соціальної позиції і роблять величезний внесок у подальше життя дитини.

У дітей дошкільного віку потреба у спілкуванні формується насамперед на основі групової ігрової діяльності. Саме в ситуаціях спілкування щодо гри дитина зустрічається з

¹³¹¹ Піроженко Т. О., Хартман О. Ю. (2018). Парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом». С. 11.

потребою встановлювати контакти, застосовувати на практиці норми поведінки, що засвоюються, стосовно своїх однолітків, регулювати ці норми і правила до різних певних ситуацій. У спілкуванні дітей один з одним часто виникають ситуації, потребують узгодження дій, прояви доброзичливого ставлення до однолітків, здатність відмовитися від особистих бажань заради досягнення спільних цілей. В ігровому колективі, довгий час захопленому захоплюючою грою, виробляються свої «закони»: «все ділити порівну, а бракує – зробити»; «якщо друг не справляється із завданням, надай допомогу»; «у нашій групі – всі дружні»; «будь уважним до новачків» тощо. Діти на практиці вивчають правила колективного життя: з кимось поділитися матеріалами та іграшками, надавати допомогу, виявляти чуйність.

Важливим для дітей цього віку є спілкування з однолітками. Воно також будується за певними принципами, які забезпечують дитині безпеку та благополуччя. Коли правила порушуються, дитина не почувається захищеною і реагує на порушення негативно. І що важливо, у дітей старшого дошкільного віку в емоційній сфері відбувається втрата безпосередності та наївності у поведінці. Поведінка дитини починає будуватися ланцюжком «захотів – усвідомив – зробив», це відповідає віковим змінам організму.

Як підтверджують психолого-педагогічні дослідження у сфері особистісного становлення, діти дошкільного віку переживають кілька вікових криз, які можуть зміщуватися в часі чи різнитися у проявах. Один із таких «зламів» припадає на вік 5-7-ми років, старший дошкільний вік, або перший період шкільного – коли дитини завершує перебування у закладі дошкільної освіти й переходить у нове середовище, у новий віковий період – молодшого школяра. Тоді з'являються нові соціальні контакти, відбувається, в якійсь мірі втрата дитячої наївності.

Саме тому дуже важливим завданням, яке виступає перед педагогами закладів дошкільної освіти, є розвиток в дітей 5-7 років soft skills і головне, щоб така робота була системною й особистісно-орієнтованою. Очікуваний результат від розвитку таких умінь очевидний: це не стільки обізнаність дитини в тій чи іншій життєвій ситуації, скільки розвиток вмінь гнучко орієнтуватися в них, адекватно сприймати те, що відбувається навколо, розуміння, а головне, визнання власних помилок, реалізація та вдосконалення своїх природних можливостей. Таким чином, дитина простіше й легше буде знайомитися із багатогранним світом дорослих, де з часом, займе власне місце, вона здобуватиме власний соціальний досвід, який з роками лише буде збагачувати.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури щодо вікових умов формування м'яких навичок дає підставу стверджувати, що ключові навички та ціннісні уявлення людини формуються у дитинстві, але особливу значущість має саме дошкільний вік. Головне завдання дорослих не пропустити цей сенситивний період, а використовувати його на повну потужність, щоб потім, у шкільному віці, враховуючи сформовані компетенції, можна було забезпечувати вищий рівень їх розвитку.

Кожна дитина – це своєрідний капітал, який, виростаючи та розвиваючись у своїх індивідуальних здібностях та талантах, перетворюється на благословення для своєї родини, джерело для розвитку свого міста, на ключовий елемент конкурентоспроможності країни. Тому мотивована людина з розвиненими гнучкими навичками комунікативності, кооперативної роботи та критичного мислення залишається і ще довгий час залишатиметься затребуваною за найдосконалішу машину.

Розглянемо особливості реалізації інноваційного підходу щодо формування м'яких навичок дітей старшого дошкільного віку вихователів закладів дошкільної освіти України.

Проблемою формування гнучких навичок опікуються не лише науковці, але й вихователі-практики. У закладах дошкільної освіти напрацьовано, у порівнянні з іншими науковими напрямками, не досить великий досвід формування soft skills, але наявний, доступний для обговорення досвід є надзвичайно цікавим та продуктивним. Розглянемо приклади інноваційної діяльності вихователів ЗДО України.

Вихователь Селищенського ЗДО Вінницької області Наталя Ростиславівна Поступайло вважає, що саме дошкільний вік є найбільш сприятливим для опанування soft skills, а саме їх складової – комунікаційних навичок. Педагог обрала для себе як максимально продуктивну і працює за методикою Т. Піроженко, де комунікативні ігри виступають основою формування комунікативних навичок та культури спілкування у дітей старшого дошкільного віку. Комунікативні ігри розподілені за блоками: «Я та Я», «Я та інші», «Я і моє мовлення», «Я і мої емоції», «Я і моя сім'я». До кожного блоку визначено конкретні завдання, що сприяють розвитку певних навичок культури мовлення, а саме вміння слухати співрозмовника, тактовно будувати діалог, працювати в команді й домовлятися, публічно виступати та інше. Для цього дібрано систему ігор, вправ, бесід. Їх елементи педагог вправно включає у різні ситуації спілкування, тематичні заняття, розваги, театралізовану, музичну та інші види діяльності дітей. У них можна гратися перед заняттям, під час заняття та навіть на прогулянці. На думку Н. Поступайло, найбільш успішними ігри є тоді, коли відбуваються в колі, де всі діти бачать одне одного. З'являється можливість стежити за тим, щоб кожна дитина мала спробу виявити себе й ніхто не залишився поза увагою інших. Важливо враховувати особистісні задатки кожного малюка. На перших етапах ініціатива у початку гри повністю належить дорослим, а згодом діти й самі починають організовувати прості комунікативні ігри. Такі ігри Наталя Ростиславівна Поступайло часто ще використовує під час адаптації дитини до дошкільного закладу, приходу нової дитини у групу тощо. Діти в її групі залюбки виконують такі вправи:

Вправа «Познайомимось» (блок «Я та інші») – дає змогу дітям познайомитись одне з одним, звикнути, соціалізуватися у новому середовищі.

Вправа «Привітаймось» – продовжує знайомство, створює психологічно невимушену атмосферу.

Заключна *вправа «Моє ім'я»* – сприяє створенню комфортної атмосфери для кожного учасника.

Педагог О. Майданюк, яка працює у дитячому центрі «Логоклуб» (м. Вінниця), особливу увагу приділяє формуванню креативних задатків у дітей старшого дошкільного віку. Вона створює для дітей певний виклик, запрошення, так звану провокацію, яка залучає дошкільників до експериментування. Дитяче експериментування – показник розвитку пізнавальної активності та креативності. Через провокацію педагог формує у дітей креативні навички. Провокація – це не гра, але за допомогою неї діти можуть самостійно вийти в будь-яку ігрову діяльність. У кабінеті Олени Сергіївни Майданюк завжди створено сенсорно збагачене середовище, а весь ігровий матеріал відкритий і доступний для дітей. Саме тут розвивається вільна самостійна діяльність малят. Вихованці групи вміють переносити отримані знання, уміння і навички у контекст самостійної діяльності. Провокація створює дитині простір для творчості і дослідження. Це запрошує до гри і до самостійного відкриття чогось нового.

Провокація – це один із головних методів Реджіо-педагогіки. Одна з провідних її ідей, яка ґрунтує технологічний підхід: діти самі вибирають те, чим їм подобається займатися. Тут не має системи жорстких правил, не буває правильних і не правильних провокацій. Педагог радить, що потрібно взяти до уваги, створюючи провокацію для дітей:

- Це запрошення до гри, а не наказ. Іноді красиво складена провокація може пролежати на полиці тривалий час, доки дитина її не помітить. Все в порядку!
- Це може бути щось просте, наприклад, коробка олівців, а може бути ціла добре продумана композиція, або особливий подарунок.
- Найчастіше провокація – це проста, але приваблива композиція, яка з'являється в середовищі – там, де дитина її помітить. Важливо, щоб вона «розпалювала» цікавість та бажання діяти.
- Це запрошення до гри. І така гра може як підтримувати поточні інтереси дитини, так і спрямовувати її новим шляхом.

- Це запрошення до творчості для педагогів, бо вигадувати такі провокації дуже цікаво. А спостерігати за реакцією дитини ще цікавіше!

- Не треба пояснювати дитині, що робити з виставленими матеріалами! Краще спостерігати здалеку. А якщо дитина просить допомоги, спочатку розпитати про її власні міркування щодо цього.

- Добре, якщо провокація відкрита для будь-якого розвитку подій. Коли дитина раптом починає робити зовсім не те, що очікувалося (наприклад, йде годувати ляльок камінчиками з провокації «про рахунок»), це все одно чудово! Така ситуація дає можливість побачити, що важливо дитині саме тепер.

Ще один секретом поділилася О. Майданюк щодо співпраці педагога і дитини: «Дорослим потрібно не опуститися до дитини, а піднятися до неї. І це в прямому і в переносному сенсі. Тоді робота піде в інший спосіб, от побачите!».

Провокація повинна надихати дитину творити, будувати, обговорювати побачене та генерувати нові ідеї. І не просто надихати, а провокувати! Адже важко пройти повз, коли на столику лежить солоне тісто і баночки з паличками, гудзиками та іншими дрібничками.

Вихователь-методист дошкільного відділу дитячого центру «ЛогоКлуб» (м. Вінниця) Наталія Мельник зазначає, що для формування усвідомлених умінь і навичок критичного мислення дошкільнят у своїй роботі вона впроваджує проблемно-орієнтоване навчання (PBL). Зауважимо, що «ЛогоКлуб», де працює Наталя Сергіївна Мельник, є першим сертифікованим дитячим центром PBL в Україні, єдиним тренінговим центром за методикою PBL для педагогів, а також офіційним представником Фолькуніверситету (Швеція) по впровадженню методики PBL в Україні. Варто зазначити, що розглядувана проблема є актуальною і в контексті наступності дошкільної та початкової освіти, оскільки в Концепції «Нова українська школа» наголошується на формуванні соціальних навичок, наскрізності процесу виховання та проблемному підході до формування в молодших школярів життєвих компетентностей.¹³¹²

Проблемно-орієнтоване навчання вважається фахівцями однією із сучасних технологій розвитку soft skills. У PBL педагог для дитини є наставником. Місія дорослої людини лише направляти малюка у правильному напрямку, вказуючи на ту галузь, яку йому необхідно дослідити.

Застосовуючи проблемно-орієнтоване навчання Наталя Сергіївна Мельник діє за тією самою схемою: спочатку дітей об'єднують у групи по 4-6 осіб, потім дають їм загальний проєкт, а потім визначають їм час на його виконання. Завданням може бути все, що завгодно. Наприклад: перед дитиною може бути поставлене завдання дослідити космос, або розповісти, яка їжа найбільш корисна, а яка – найменш.

Діти малюють карти своїх думок, займаються командним брейнстормінгом («мозкова атака»), дискутують, як дорослі, та самостійно намагаються знайти необхідну інформацію. Проблемно-орієнтоване навчання виступає проти зубріння і пересічного мислення, враховуючи такі передумови:

- рівень розвитку креативного мислення у дитини;
- здатність здобувати інформацію самостійно;
- наявність навичок комунікації, досвіду роботи в команді;
- виявлення лідерських якостей;
- готовність працювати на результат;
- сформованість інтересу до процесу навчання.

Діти, які навчаються за цією технологією на основі проблемно-орієнтованого навчання, розв'язують на заняттях реальні проблеми із життя і формують у своїй уяві цілісну картину світу. А знання дітей про предмети, їх властивості тощо ніколи не будуть відірвані від практики.

¹³¹² Вишківська В. Б., Шикиринська О. В. (2019). Організація процесу навчання в Новій українській школі: теоретико-практичний аспект // Молодь і ринок, № 11 (178). С. 116.

Вихованці Н. Мельник на PBL-заняттях проходять шлях від запитань, вирішення реальних проблем, впровадження власного досвіду, й такими кроками доходять до усвідомлених знань. А не навпаки.

Навички рахунку, читання та письма діти опановують «поміж справ», у процесі різноманітної ігрової діяльності. Рахуючи яблука у магазині і дискутуючи, чи вистачить їх на всіх, та що робити, якщо дітей багато, а яблуко одне. Об'єднуючи букви у склади, щоб прочитати, кому надіслав подарунок до свята Святий Миколай. Прописуючи своє ім'я у самотійно виготовленому закордонному паспорті, щоб відправитись у подорож на власноручно сконструйованому літаку. Наталя Сергіївна Мельник на основі практичного досвіду стверджує, що впровадження методики PBL і розвиток soft skills, це процес простий, інформативний і дуже цікавий не тільки дітям, а й педагогам.

У наш час питаннями цієї практики займаються величезні іноземні організації, серед яких одна з найвідоміших – Buck Institute for Education. Головний редактор наукового журналу цього центру Джон Лернер наводив статистику даних про те, як продуктивно проблемно-орієнтоване навчання розвиває креативність мислення та формує нетрадиційні підходи до вирішення життєво важливих завдань. Відповідно до статті Дж. Лернера, ті діти, які змалку звикли до самотійного пошуку інформації та знань, з найбільшим успіхом вступають до закладів вищої освіти, репрезентують себе в урядових грантах та професійно реалізуються у провідних виробничих компаніях.¹³¹³

На початку дослідження ми ознайомилися із теоретичними передумовами та новітнім педагогічним досвідом щодо формування і розвитку soft skills у дітей дошкільного віку. Це дало можливість об'єктивно прогнозувати реальний стан сформованості гнучких навичок у старших дошкільників та передбачити педагогічні умови продуктивного розвитку soft skills у дітей перед шкільного віку.

Таким чином, ми з'ясували теоретичні та деякі методичні основи формування soft skills. У структурі гнучких навичок виділяємо 4-К: креативність, критичне мислення, комунікацію та командну працю. Ми дійшли висновків, що маємо їх формувати і розвивати саме у передшкільному віці, і найкраще це здійснювати за допомогою гри. Адже саме ігрова діяльність є провідною діяльністю даного вікового періоду. Загалом, проаналізувавши літературні джерела та практичний досвід педагогів ЗДО України, можна стверджувати, що розвиток і формування soft skills наразі потребує наявності у вихователів відповідних компетентностей щодо даного питання.

Література

1. Андреева Ю. М. Soft skills – універсальні навички європейського рівня в позашкільному закладі: виклики, можливості [Електронний ресурс] / Андреева Ю. М. // Пріоритетні напрями розвитку науки: зб. наук. матер. XXVIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Вінниця, 18 березня 2019 р.). Ч. 3. Педагогічні науки. Вінниця, 2019. 92 с. С. 14-19. Режим доступу: <http://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2019/03/3-ЧАСТИНА.pdf>.
2. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Розвиток уяви і творчих здібностей у дітей 5-7 років. Тернопіль: Богдан, 1998. 85 с.
3. Біла І. Дитина відкриває навколишній світ // Дошкільне виховання. 2005. № 6. С. 26-27.
4. Борзова І. Г. Soft skills – навички XXI століття. Формування та розвиток у дошкільному віці. М: 2020. 124 с.
5. Виготський, Л. С. Гра і її роль в психічному розвитку дитини / Л. С. Виготський // Питання психології. 1966. № 6. С. 62-68.
6. Вишківська В. Б., Шикиринська О. В. Організація процесу навчання в Новій українській школі: теоретико-практичний аспект // Молодь і ринок, 2019. № 11 (178). С. 115-120.

¹³¹³ Challa Ram Phani, S. S. J (2017). The top 60 soft skills at work. Retrieved March, p. 28.

7. Вікіпедія. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/M%27які_навички.
8. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення / Наталія Василівна Гавриш. К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.
9. Гончаренко А. Сучасні підходи до розвитку дітей / А. Гончаренко // Дошкільне виховання. 2012. № 7. С. 22-23.
10. Гура О. О. Особливості розвитку м'яких навичок студентів ІТ-спеціальностей засобами навчальних SCRUM проєктів. ScienceRise: Pedagogical Education. 2019. № 4 (31). С. 8-15.
11. Закон про дошкільну освіту. Редакція станом на 05. 09. 2017 / [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
12. Європейський словник навичок та компетенцій [Електронний ресурс] / DISCO European Dictionary of Skills and Competences. Режим доступу https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2018/03_16_molodizhna_konf/6_muromets.pdf.
13. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). Київ: Стилос, 2000. 336 с.
14. Крутій К. Л., Маковецька Н. В. Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі: методичний аспект. Запоріжжя: ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2006. 128 с.
15. Лапшина І. М., Литовченко В. М. Дошколярник: Розвиток мовленнєвих навичок у дітей старшого дошкільного віку. Методичний посібник для вихователів / І. Лапшина, В. Литовченко. – К.: ВД «Калита», 2006. – 180 с.
16. Наход С. А. Значущість «soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій / С. А. Наход // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Сер. 5 Педагогічні науки: реалії та перспективи; вип. 63: збірник наукових праць. – К.: вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. С. 131-136.
17. Піроженко Т. О., Хартман О. Ю. Парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом». К.: Алатон, 2018 32 с.
18. Смагіна Т. М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти / Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону: збірник матеріалів конференції / За ред. О. В. Пастовенського. Житомир, 2020. С. 21.
19. Тютюнник А. В. Використання хмарних технологій та soft skills в освітній діяльності студентів та викладачів / А. В. Тютюнник // Відкрите освітнє есередовище сучасного університету. 2019. №. 1. С. 134-143.
20. Шипилов В. Перечень навыков soft-skills и их развития. URL: https://www.cfin.ru/management/people/dev_val/soft-skills.shtml.
21. Challa Ram Phani, S. S. J The top 60 soft skills at work. Retrieved March 23, 2017.